

התביעה והצעה אודות הגאולה

פּוֹתַחַיִן בְּדַבַּר מַלְכוּת

מדוע מדברים ומכריזים ללא הרף על הנושא של ביאת המשיח? ♦ משיחת פסח-שני ה'תשד"מ - בלתי-מוגה ♦ מובא בקשר לפרשת השבוע פרשת בהעלותך בה קוראים על הציווי דפסח שני

בקרבת פסח פירושו של דבר שאינם חייבים בזה ומכיון שכן היתכן לבוא בטענה ותביעה למשה רבינו ולומר לו: שמע נא "למה נגרע" תן גם לנו מצוה זו – בה בשעה שבדאי מאמינים במשה רבינו שאם לא צוה להם מאומה אינם מצווים בזה?!

לפני חודשים ספורים בלבד עמדו כל בניי במעמד הר סיני ושם נאמר להם "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" עיי' שיקימו את התורה ומצוותי ולכן צריכים הם לקיים את כל ציוויי הקב"ה שנמסרו אליהם עיי' משה רבינו – "משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו"ל לכל בניי; אבל מהי פשר הטענה והתביעה "למה נגרע" – לקיים דבר שלא נצטוו עליו?!

אלא מכאן למדים אנו הוראה נפלאה – שכאשר יהודי מרגיש שחסר לו משהו בענין הקשור עם יראת-שמים תורה ומצוותי אינו סומך על אף א' לא על משה רבינו ואפילו לא על הקב"ה (כביכול) ואינו אומר "אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים"... – אלא צועק ותובע: "למה נגרע"!

הפתגם "אנו אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים" – הוא א' הסימנים דחושך הגלות עקבות משיחא. ומבואר בספרים טעם הדבר – שבכך "מתרץ" את עצמו על העובדה שאינו עושה מאומה מכיון שאין לנו אלא להשען על אבינו שבשמים!...

כאשר מדובר אודות עניני יראת-שמים – אומרת התורה: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" ולכן רצונו של הקב"ה שיהודי יתבע ויזדוש בהתאם להרגש שלו בעניני יראת-שמים וכאשר מראה את גודל תשוקתו וחפצו – ממלא הקב"ה את רצונו כפי שרואים בנוגע לפסח שני שבעקבות הטענה "למה

למשה מסיני מ"מ ישנם ענינים בתורה שמתחדשים עיי' תלמיד ותיק ובלשון חז"ל: "תלמיד ותיק עתיד לחדש וכידוע בענין "ותן חלקנו בתורתך" – שלכל יהודי ישנו חלק בתורה שרק הוא יכול לגלות זאת [כידוע הביאור בזה – שענינים אלו נאמרו למשה רבינו באופן של כללות וכו'] וביותר מודגש זה בציווי דפסח שני – שכל עיקרו לא בא אלא עיי' פעולתן של ישראל שתבעו אצל משה רבינו: "למה נגרע" וכאשר משה רבינו הביא את תביעתן לפני הקב"ה נותן התורה ומצוה המצוות – אזי נתחדש הציווי דפסח שני.

ב. ומזה יש ללמוד הוראה נפלאה בעבודת ה' ובהקדים:

לכאורה תביעתם של אנשים שלא יכלו להקריב קרבן פסח במועדו "למה נגרע" – תמוהה ביותר דממה-נפשך: אם רצונו של הקב"ה שיקיימו את המצוה דקרבן פסח – בודאי יצוה הקב"ה למשה רבינו לומר להם זאת; ואם משה רבינו לא יאמר להם מאומה – הרי פירוש הדבר שאינם צריכים לקיים את המצוה דקרבן פסח וא"כ מה מקום לטענה ותביעה בדבר?!

יתירה מזו: מסופר במדרשי חז"ל שאותם ה"אנשים אשר... לא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא" היו אלו שנשארו את ארונו של יוסף או אלו שנטמאו מנדב ואביהוא – גדולי ישראל בזמן ההוא שאצלם היתה האמונה במשה רבינו בתכלית התוקף ובאמיתיות הכי גדולה במכ"ש וק"ו מכל שאר בניי עליהם נאמר "ויאמינו בה' ובמשה עבדו" וא"כ כאשר אינם שומעים מאומה (לא מהקב"ה ולא ממשה עבדו) אודות חיובם

א. הציווי אודות פסח שני שונה מכל ציוויי התורה בכך – שציווי זה נתחדש עיי' טענתם ותביעתם של בניי למשה רבינו: "למה נגרע" משא"כ שאר ציוויי התורה שניתנו עיי' הקב"ה ללא כל התערורת ותביעה מצדם של בניי.

והענין בזה: בכל עניני התורה ומצוותי – תפקידו של יהודי הוא בבחינת "מקבל" ועד לתנועה של הקדמת נעשה לנשמע. ובנוסף ברכת המצוות – "אשר קדשנו במצוותיו וצונו": מכיון שהקב"ה צוה על דבר מסויים – הרי הוא מקיים ציווי הזה. הן בנוגע למצוה עשה – באופן דקום ועשה והן בנוגע למצוה לא תעשה – באופן דשאל ואל תעשה.

ולכאורה הרי זה היפך האמור לעיל שאין לך דבר שבעולם שיהי' רק "מקבל" ולא "משפיע"!

הנה נוסף על האמור לעיל שיהודי פועל את קיום המצוה. וכן את החיות שבמצוה כו' – הרי דבר זה מודגש בציווי ד"פסח שני" שכל עיקרו של ציווי זה לא הי' אלא על ידי פעולתן של ישראל שתבעו "למה נגרע" והראו בכך את גודל תשוקתם להקריב קרבן פסח ועיי' נתחדש כללות הציווי דפסח שני.

והביאור בזה: בנוגע לכללות בריאת העולם נאמר "אשר ברא אלקים לעשות" ומפרש רש"י במדרש: "לעשות – לתקן" היינו שמלכתחילה ברא הקב"ה את העולם באופן שיהי' צריך תיקון ובלשון הגמרא: "רוח צפונית אינה מסובבת" והכוונה בזה – כדי שיהודי יתקן זאת עיי' עבודתו ובכך יהי' שותף להקב"ה במעשה בראשית.

ועד"ז בנוגע לעניני התורה ומצוותי – שלמרות שכל עניני התורה ומצוותי ניתנו

נגרע" – נתחדש ציווי בתורה.

ומזה למדים הוראה נפלאה בנוגע לפועל – הן בנוגע ליהודי פשוט שבפשוטים "חוטב עציץ ושואב מימין" והן בנוגע ל"ראשיכם שבטיכם" כדלקמן.

ג. ההוראה ליהודי פשוט שבפשוטים: כאשר מתבונן במעמדו ומצבו ויודע ומכיר בכך שהוא פשוט שבפשוטים – יכול לחשוב: מי אני ומה אני לבוא בתביעה כזו ומה אוכל כבר לפעול?!

הנה על זה באה ההוראה מפסח שני: ריחוק הערך שבין יהודי לקב"ה – הוא **הרבה יותר** מריחוק הערך שבין פשוט שבפשוטים ל"ראשיכם שבטיכם" ואעפ"כ באו יהודים בתביעה ודרישה להקב"ה "למה נגרע" ולא עוד אלא שתביעתם ודרישתם אכן **נתקבלה** וניתן להם הציווי דפסח שני.

ועד כדי כך – שעל ידם ניתוסף ציווי **לכל** בניי שהרי הציווי דפסח שני נמנה במנין המצוות אי מרמ"ח מצוות עשה שהם כנגד רמ"ח אבריו של אדם (כדאיתא בגמרא והביאו הרמב"ם בסוף הקדמתו לספר "יד החזקה") ומכיון שכן הרי גם יהודי שהקריב פסח ראשון בביהמ"ק במשך כל ימיו יש לו רמ"ח אברים ששלימותם – **"תמים** תהי עם ה' אלקיך" – תלוי בקיום כל רמ"ח מצוות עשה (שכנגד רמ"ח אבריו) כולל המצוה ד"פסח שני".

ומכיון שכן הרי מובן עד כמה גדול כחו של יהודי – שלמרות ריחוק הערך שלו לגבי הקב"ה הנה כאשר מדובר אודות ענין שנוגע לו אזי ביכלתו לדרוש ולתבוע "למה נגרע" ואז – "יגעתי ומצאתי" היינו שהקב"ה ממלא את בקשתו ומחדש מצוה נוספת עבור כל בניי.

ומובן שהוראה זו שייכת גם לנשי ישראל – שגם הן חייבות בקרבן פסח וכן בפסח שני – שאפילו אם זה באופן של רשות בלבד (כידוע השקו"ט שבדבר) הרי ישנו פס"ד ברור בשו"ע שנשים מקיימות ומברכות גם על מצות עשה שפטורות מהן.

ולהעיר שגם אצל נשי ובנות ישראל מצינו הדגשה מיוחדת על פרשה שנתחדשה כתוצאה מתביעתן וטענתן (בדוגמת פסח שני) – כמובא בתרגום שישנם ארבעה דינים שנתחדשו וא' מהם – פרשת נחלות שזכו **בנות צלפחד** ונכתבה על ידן וזאת – לאחר תביעתן **"למה יגרע** שם אבינו גר" היינו למרות שהיו עדיין קודם נישואיהן [שהרי רק **לאח"ז** נצטוו "אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים"] מ"מ בזכותן נתחדשה פרשה בתורה ולא רק עבורן בלבד כי אם

כאשר יהודי מרגיש שחסר לו משהו בענין הקשור עם יראת- שמים' תורה ומצוותי' אינו סומך על אף אי' לא על משה רבינו ואפילו לא על הקב"ה (כביכול) אלא צועק ותובע: "למה נגרע"!

עבור **כל** בניי – "ואל בני ישראל תדבר לאמר... והעברתם את נחלתו לבתו".

וזהו תוכן ונקודת ההוראה האמורה עבור כאו"א מישראל – שיהודי צריך לדעת את הכחות שיש בידו אשר למרות שאין זה באופן ד"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" כי אם "ה' אלקיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל" הנה ביחד עם זה עליו לדעת שבענינים הקשורים עם יראת-שמים ממתין הקב"ה שיהודי יראה שהדבר **נוגע לו** ולא רק בפנימיות נפשו אלא גם בכחות הנפש במחשבה ובדיבור עד לענין של מעשה ואז – מקבלים את תביעתו ודרישתו ועד כדי כך שעל ידו מתחדש ענין בתורה (כאמור לעיל בענין "ותן חלקנו בתורתך") הפועל שלימות בכללות הענין דתומ"צ עבור כל בניי.

ד. ההוראה ליהודי שבבחינת "ראשיכם שבטיכם": יהודי ש"יכל ימיו בתשובה" כל ימיו עוסק הוא בלימוד התורה – "תורתו אומנותו" או במעשים טובים – "מארי עובדין טבין" יכול לחשוב: מה חסר לי שאבוא לטעון "למה נגרע"!

הנה על זה אומרים לו: הסימן של "תלמיד חכם" הוא – שאין לו מנוחה כמארז"ל "תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב שנאמר ילכו מחיל אל חיל" – הוא נמצא כבר בדרגה כזו ש"תורת אמת" קובעת שזהו ענין של **"חיל"** ואעפ"כ אינו מוצא מנוחה ומרגוע לנפשו מפני תשוקתו ללכת "מחיל אל חיל" לבוא לדרגה נעלית יותר עד לדרגה שהיא בבחינת "חיל" אפילו בערך וביחס ל"חיל" שלפניו.

מדובר אודות יהודי שלומד תורה יומם

ולילה ואינו מבטל מלימוד התורה אפילו רגע אחד בלבד וכמו כן מקיים את כל המצוות בתכלית ההידור. וא"כ מהו פשר העדר המנוחה מדוע אינו יכול למצוא מנוחה ומרגוע לנפשו? אלא המענה לכך – ההרגש ד"למה נגרע": בידעו שביכלתו להתעלות לדרגה נעלית יותר "מחיל אל חיל" אינו יכול לוותר על עילוי זה ולכן אינו מוצא מנוחה לנפשו אלא תמיד נמצא הוא בתנועה של הליכה מחיל אל חיל.

וכל זמן שאינו נמצא בתנועה של הליכה "מחיל אל חיל" – הרי לא זו בלבד שחסר לו ענין של **שלימות** אלא אינו בגדר "תלמיד חכם" כלל שכן ה**סימן** של תלמיד חכם הוא – העדר המנוחה מפני שתמיד הולך הוא "מחיל אל חיל".

ובלשון פרשתנו – "בחוקותי **תלכו**": אין להסתפק בכך שלומד תורה ומקיים מצוות אלא עליו להיות בתנועה של **הליכה** ("תלכו") שענינה – עליי מדרגא לדרגא (עד לדרגא שבאין ערוך כו). וכאשר חסר אצלו ענין ההליכה בתומ"צ – הנה למרות שלומד תורה ומקיים מצוות מ"מ חסר אצלו בכללות הענין ד"ואולך אתכם **קוממיות**" קומה שלימה ויתירה מזו – ב' קומות (כמבואר פרטי השקו"ט בזה – במסכת סנהדרין).

ובלשון ההלכה – הרי זה תוכן הענין ד"ילכו מחיל אל חיל". שענין זה הובא **להלכה** בשו"ע של רבינו הזקן. ובכ"מ.

והוראה זו שייכת לכאו"א מישראל – עפמשי"י "וכל בניך למודי ה"י" כדאיתא במפרשים ש"לימודי ה"י" פירושו **"תלמידי ה"י"** ולכן **"וכל בניך** למודי ה"י" – מכיון שבלימוד התורה מחוייב **כאו"א** מישראל הן "ראשיכם שבטיכם" והן "חוטב עציץ ושואב מימין" כפס"ד הרמב"ם והובא בשו"ע של הבית-יוסף ובארוכה יותר – בשו"ע של רבינו הזקן ונמצא שעיי"ז נעשה כאו"א מישראל בבחינת "תלמיד חכם" – תלמידו של ה"חכם" **האמיתי** הקב"ה ולכן עבודתו צריכה להיות באופן ד"תלמידי חכמים אין להם מנוחה... ילכו מחיל אל חיל".

אמנם עיקר הקושי לפעול ענין זה (מצב של העדר המנוחה והשתדלות להוסיף בעניני תומ"צ) הוא – אצל "ראשיכם שבטיכם" דוקא:

אצל יהודי פשוט שבפשוטים שיוודע שאינו "למדן" וגם לא "יודע ספר" – אין צורך **ביגיעה** לפעול עליו שישתוקק להתעלות לדרגה נעלית יותר כמובן; אבל לפעול אצל יהודי שהוא **שלם** בתורה ומצוותי "ראשיכם שבטיכם" שלא זו בלבד שלא יהי "שמח

בחלקו" אלא עוד זאת שיהי בתנועה של **העדר** המנוחה לגמרי מפני ההשתוקקות ללכת "מחיל אל חיל" – הרי זהו מלאכה ועבודה קשה!

ה. בהאמור לעיל ש"פסח שני" נתחדש כתוצאה מתביעתם ודרישתם של ישראל – יש לימוד והוראה בנוגע לענין נוסף (שכבר דובר אודותיו כמ"פ):

ישנם הטוענים: מדוע מדברים ומכריזים ללא הרף על הנושא של ביאת המשיח "אני מאמין... בביאת המשיח... אחכה לו בכל יום שיבוא" – יש לסמוך על הקב"ה שיגאל את ישראל מתי שירצה?!

הקב"ה שלח את בניי לגלות והוא זה שצריך לגאול אותם! וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו: לא מרצוננו גלינו מארץ ישראל ולא בכחותינו אנו נשוב לארץ ישראל אבינו מלכנו הוא ית' הגלנו כו' והוא ית' יגאלנו ויקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ ע"י משיח גואל צדק. וא"כ מה פשר **התביעה והצעה** אודות הגאולה – יש לסמוך על **הקב"ה**!?

הנה על זה בא הלימוד וההוראה מ"פסח שני":

לכאורה היתה מצוה זו צריכה להתקן ע"י הקב"ה בעצמו – ככל שאר רמ"ז מצוות עשה ואעפ"כ רואים שכל עיקרה של מצוה זו לא באה אלא ע"י **הדרישה והתביעה** של ישראל "למה נגרע" שכתוצאה ממנה **נתחדש** הציווי דפסח שני ועד כדי כך – שציווי זה פעל שלימות בכל המצוות שכן מצוה זו **השלימה** את המספר **דתי"ג** מצוות

[ישנם כמה תקנות שאינם אלא מדברי סופרים וכמו כן ישנם כמה מצוות שאינם נמנים בתור מצוה בפ"ע ואילו הציווי דפסח שני – הוא א' **מרמ"ח** מצוות עשה שהראשונה שבהם – המצוה ד"אנכי ה' אלקיך" הכוללת את כל מצוות עשה וביניהם – הציווי דפסח שני]

ועי"ז נפעל שלימות גם **בתורה** – מכיון ששלימותה של התורה תלוי בקיום המצוות במעשה בפועל כמאמר "תלמוד גדול שמביא לידי מעשה".

וכל זה נפעל – כאמור – ע"י **הדרישה והתביעה** של ישראל **שלא** סמכו על הקב"ה (כביכול)... אלא תבעו שרצונם להקריב קרבן פסח ועי"ז פעלו שיתחדש ציווי בתורה ציווי המביא לשלימות כל התורה ומצוותי.

ועי"ז בענינו – בקשת ותביעת בניי אודות הגאולה:

לא זו בלבד שבקשה ותביעה זו אינה היפך התורה ח"ו אלא **אדרבה** – התורה

לא עוברת תפלה אחת

ויחידה ללא בקשת

ודרישת בניי על

הגאולה! בניי מבקשים

וצועקים – ביחד עם

דוד המלך דוד מלכא

משיחא – "עד מתי"!!...

ציווה להתנהג כן ע"י אנשי כנסת הגדולה שתיקנו שכאשר יהודי מבקש צרכיו מהקב"ה בעת תפלת העמידה – יאמר בתפלתו: "את צמח דוד עבדך **מהרה** תצמיח... כי לישועתך קוינו **כל היום**" "ותחזינה עינינו בשובך לציון"!

ואינו מסתפק בכך שמבקש ודורש זאת בתפלה אחת – אלא חוזר על בקשה ותביעה זו **בכל תפלה ותפלה ג' פעמים בכל יום**! לכאורה כבר ביקש זאת בתפלת שחרית ולאחרי כן גם בתפלת המנחה – המובחרת שבכל התפלות כדברי הגמרא: "לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה" וא"כ מהו הצורך לחזור ולבקש זאת בתפלה הסמוכה – תפלת ערבית?!

זאת ועוד: בתפלת העמידה נמצא יהודי במצב של "כעבדא קמי מרי" ואז יש **להזהר** בכל תיבה ותיבה כו' ובלשון הכתוב: "יהיו דבריך **מעטים**"!

ואעפ"כ לא עוברת תפלה **אחת ויחידה** ללא בקשת ודרישת בניי על הגאולה!

בניי מבקשים וצועקים – ביחד עם דוד המלך דוד מלכא משיחא – **"עד מתי"!!...** וכמו כן צועקים: "אלקים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט א-ל!"...

ומבואר במדרש תהלים: "הצדיקים אומרים להקב"ה מה תעשה אומר לו קום והוא קם שנאמר קומה ה'... אומר לו אל תישן והוא מתעורר שנאמר עורה למה תישן והוא מתעורר שנאמר ויקץ כישן ה'. אומר לו אל דמי והוא שומע שנאמר מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו יושלים וכן ישע"י אומר על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים גוי ואל תתנו דמי לו... אל תחרש ואל תשקוט א-ל עד

שאתה רואה בעלבון בניך".

וכפי שמבאר המגיד שזהו ע"ד תפלתו של חוני המעגל שהיתה משנית כביכול רצון הבורא... (כמשל אחד שלוקח את חבירו אצל היד **ואינו מניח אותו לילך** ומשנה רצונו כו").

ונמצא שע"ז שישראל מבקשים וצועקים אודות הגאולה – פועלים הם שהגאולה תבוא **במהירות וזריזות יותר** מכמו שהיתה לולי בקשה ותביעה זו!

וזהו גם תוכן הבקשה והתביעה "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח... כי לישועתך קוינו כל היום" – אשר למרות שבכל מנין המצוות לא מצינו מצוה לומר תפלה זו הרי ישנו פס"ד ברור ברמב"ם שהמצות עשה דתפלה היא – "שיהא אדם... שואל צרכיו שהוא צריך להם" היינו שכאשר יהודי מרגיש שחסר לו משהו – עליו לבקש על זה מהקב"ה בכל עת מצוא ("לעת מצוא") ועפ"ז: אם בנוגע ל"מזוני" מבקש האדם מהקב"ה שיתן לו "מזוני **רויחי**"

– יש לו אמנם מזון בצמצום אבל רצונו "מזוני **רויחי**" דוקא ואכן מותר לו וצריך לרצות כן ע"פ **תורה** כפס"ד המשנה שמכיון שכל יהודי הוא בן אברהם יצחק ויעקב הרי גם כאשר נותנים לו "כסעודת שלמה בשעתו" אין יוצאים ידי חובה! –

הרי עאכ"כ כאשר מדובר אודות ענין הגאולה – הנה למרות היותו **בטוח** שהגאולה תבוא אינו יכול להשאר אדיש ולהמתין שהגאולה תבוא "מחרתיים" כאשר ביכלתו לפעול שתבוא **מחר**!

ויתירה מזו: אם רק ירצה – ביכלתו לפעול שהגאולה תבוא **היום** כפס"ד הרמב"ם: "צריך כל אדם שיראה עצמו **כל השנה כולה** [לא רק "מראש השנה ועד יום הכפורים"] כאילו חציו זכאי וחציו חייב וכן כל העולם חציו זכאי וחציו... עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה" ומובן שהכוונה בזה ל"תשועה והצלה" **מיידי**ת לא רק למחרת או מחרתיים כפשטות המשל דכך מאזניים שקולה שכאשר מוסיפים פרט קטן על א' מכפות המאזניים הרי זה מכריע **תיכף ומיד** וכן הוא נמשל [שהרי ה"משל" ד"תורת אמת" מכיון בכל פרטין] שע"י מצוה אחת **"הכריע** את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה" – **תיכף ומיד ממש** ובלשון הרמב"ם: **"מיד** הן נגאלין".

1. וכאמור – זוהי כללות ההוראה הנלמדת מהחידוש דפסח שני לגבי שאר ימי

השנה כולה כולל שבתות וימים טובים:

שבת – "מקדשא וקיימא" ללא פעולתן של ישראל ואפילו ימים טובים ש"ישראל קדשינהו לזמנים" – הרי אין זה באופן של אתערותא דלתתא **מלכתחילה** כי פעולתן של ישראל אינה אלא בכך שהם קובעים את היום ד"ראש חודש" [ועד שהקב"ה ופמליא של מעלה באים לשאול בב"ד של מטה אודות קביעת הזמן דר"ח] אבל ענין זה גופא אינו אלא לאחרי **ציווי הקב"ה** – "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו" – בנוגע לכללות הענין דקידוש חדשים ועיבור שנים.

אמנם פסח שני – הרי כל עיקרו לא בא אלא כתוצאה מתביעת ודרישת בני": "למה נגרע" כ"ל בארוכה.

ועאכ"כ בנוגע לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו – שבודאי מבקשים ודורשים כל בני"ע על ענין זה והם אלו **שפועלים** זאת!

אמנם הרמב"ם פוסק ש"הבטיחה תורה . מיד הן נגאלין" אבל – מצד התורה אין זה אלא הבטחה בלבד ואילו **פעולת** הדבר – נעשית ע"י ישראל דוקא "אין ישראל נגאלין אלא בתשובה" וכפשוטו דברי הרמב"ם: "הבטיחה התורה שסוף ישראל לעשות תשובה . . ומיד הן נגאלין" כלומר הבטחת

הפתגם "אנו אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים" – הוא א' הסימנים דחושך הגלותי עקבות משיחא. ומבואר בספרים טעם הדבר – שבכך "מתרין" את עצמו על העובדה שאינו עושה מאומה...

שענינו של פסח שני – "עס איז ניטא קיין פארפאלן" תמיד ניתן לתקן גם מי שהי' טמא מי שהי' בדרך רחוקה ואפילו "לכנס" שהדבר הי' ברצונו – אין זה "מקרה אבוד" אלא תמיד ניתן לתקן ולהשלים להקריב קרבן פסח על כל פרטיו "על מצות ומרורים יאכלוהו". והרי זהו גם תוכן הענין דעבודת התשובה.

וזוהי השייכות המיוחדת לזמן שבו נערכת ההתוועדות – זמן אכילת הפסח שהרי הקרבת הפסח הוא "בחודש השני בארבעה עשר יום בין הערביים" וזמן אכילתו – בשעות אלו ממש.

ובזה גופא עילוי מיוחד מצד **המקום** שבו נערכת ההתוועדות – בית הכנסת ובית המדרש בית גדול – שמגדלין בו תפלה ומגדלין בו תורה תפלה בציבור ולימוד תורה ברבים.

ויה"ר שכאו"א יקח מ"יום זכאי" זה את כל ההוראות והלימודים האמורים לעיל ותיכף ומיד – לנצלם בעבודתו במעשה בפועל "המעשה הוא העיקר".

ועי"ז זוכים ל"מעשה" הכי עיקרי – גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו במהרה בימינו ממש.

התורה על הגאולה היא – מפני שהתורה **יוזעת** ש"סוף ישראל לעשות תשובה".

ויש להוסיף בזה – שגם עבודת התשובה (שעל ידה נפעלת הגאולה) קשורה עם הענין דפסח שני:

ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו